

Josifas Brodskis

POEZIJA

Iš knygos „PEIZAŽAS SU POTVYNIU“

KALBA SORBONOJE

Filosofiją studijuoti geriausiu atveju dera
sulaukus pusšimčio metų. Planuoti visuomenės
modelį – juo labiau. Iš pradžių
išmokim virti sriubą, kepti – tegu ir ne meškerioti –
žuvis, gaminti padorią kavą.
Jeigu to nepramokai, dorovės dėsniai
atsiduoda tėvo diržu arba vertimu
iš vokiškos knygos. Pirmiau
išmokim prarasti, o ne įsigyti,
neapkęsti savęs labiau, nei tirono,
daug metų kloti už kambarį pusę
menkutės algos – ir tiktai tada postuluokim
teisingumo triumfą. Kuris
visada suvėluoja mažiausia ketvirtį amžiaus.

Filosofo kūrinį dera stebėti pro patirties
prizmę – arba pro akinius (tie dalykai daugmaž
sutampa),
kai susilieja raidės ir kai nuoga
boba ant sumaigyto pakloto
vėl tampa nuotrauka ar meniško paveikslo
reprodukcija. Tikroji proto meilė
nereikalauja atsako iš proto,
ir jos rezultatas – ne santuoka,
t. y., išspausdinta Getingene plyta,
bet abejingumas sau pačiam,
gėdos raudonis, kartais – elegija.
(Kažin kur skamba tramvajus, limpa blakstienos,
dainuojantys kareiviai grįžta iš bordelio,
lietus vienintelis primena Hėgelį.)

Tiesa slypi fakte, kad tiesos
iš viso nėra. Tatai neatleidžia
nuo atsakomybės, kaip tik atvirkščiai:
etika – taipogi tuštuma, kurią pripildo
mūsų elgsena, praktiškai nuolat;
tas pat, jei norite, kosmosas.

Ir dievai myli gėrį ne dėl jo akių,
o todėl, kad be gėrio jų pačių nebūtų.
Ir jie savo ruožtu pripildo tuštumą.
Ir, galimas daiktas, net sistemiškiau,
negu mes; nes mumis negalima
pasitikėti. Nors mūsų kur kas daugiau,
negu būdavo kadaise, mes ne Graikijoje:
mus žlugdo žemi debesys ir, kaip jau pasakyta, lietus.

Filosofiją dera studijuoti, kada filosofija
jums nereikalinga. Tuomet, kai nujaučiate,
kad jūsų svetainės krėslai ir Paukščių Takas
yra susiję, ir netgi glaudžiau,
nei priežastis ir pasekmė, nekaip jūs pats
su savo giminaičiais. Ir kad tai, kas bendra
žvaigždynamams ir krėslams – beširdiškumas,
nežmoniškumas.

Tatai suartina labiau, nei *coitus*
ar kraujas! Aišku, siekti panašumo
su daiktais nepridera. Antra vertus, kada
jūs sergate, nebūtina sveikti
ir nerimauti dėl savo išorės. Štai ką
žino tie, kas sulaukė pusšimčio metų. Štai kodėl,
žiūrėdami veidrodin, jie kartais painioja estetiką ir
metafiziką.

1989 kovas
Vertė Tomas Venclova

Iš knygos „NUOSTABIOS EPOCHOS PABAIGA“

LIETUVIŠKAS DIVERTISMENTAS

Tomui Venclovai

1. ĮŽANGA

Štai pamario šalis neišdidi.
Savi aerouostai, telefonai,
sniegynai, žydai. Ir ruda vila
diktatoriaus. Poeto statula –
tėvynę jis prilygino draugužei.

Gal vaizdas ne visai ir subtilus,
bet aiški geografija: pietiečiai
šeštadieniais čia šiauriečius aplanko

ir grįždami pakaušę pėstute
į Vakarus užklysta kartais – tiktu
tema ši skečui. Nuotoliai tokie,
kad palanku gyvent hermafroditams.

Pavasario diena. Debesija
ir balos, angelų gausybė,
aptūpusi gausių bažnyčių stogus. Čia
žmogus paverčiamas minios auka
ar vietinio baroko detale.

2. LIEJKLOS GATVĖ¹

Kad taip save pasigimdyt
prieš šimtmetį, pūkus nutrynus,
pro langą sodą pamatyt,
kryžius dvigalviškos Kotrynos;
išsižadėt mamos, žagsėt
grubioj akivaizdoj lorneto,
su šlamšto karučiu judėt
geltonom gatveliūkštėm geto;
pas lenkišką panelę būt,
įsimylėt ją begaliniai;
Galicijoj už Tiesą žūt,
sulaukus Pirmo Pasaulinio,
už Carą, Šalį, – arba spjaut,
nuo peisų išvaduoti žandus,
ir į Pasaulį Naują maut,
per bortą vemiant į Atlantą.

3. KAVINĖ „NERINGA“

Laikas įeina į Vilnių pro kavinės duris,
lydimas tarškesio indų, peilių ir šaukštų,
ir erdvė, prisimerkusi kaip tvarkdarys,
nužvelgia jo pakaušį iš aukšto.

Apvalkui plyšus, kruvinas skritulys
apmiršta virš čerpių stogo gruoblėto,
ir Adomo gūžys paaštrėja, lyg
veide vien profilį regėtum.

Ir, lydekai paliepus valdingu žodžiu,

¹ Gatvė Vilniuje. J. B.

padavėja su bliuzele batisto
miklina kojas, nukėlus jas nuo pečių
vietinio futbolisto.

4. HERBAS

Nors alegorijų vinjetė
drakonžudys šv. Jurgis ietį
prarado, betgi liko jam
arklys ir kardas, ir lig šiolei
po Lietuvą jis vaikos uoliai
tai, kas jam žinoma vienam.

Ką jis, iškėlęs kalaviją
už herbo pakračių nuvijo?
Netikėlj? Pagonį? Ką
iš baimės privertė pabalti?
Pasaulį? Juk ne malkas skaldė
plieninė Vytauto ranka.

5. AMICUM – PHILOSOPHUM DE MELANCHOLIA, MANIA ET PLICA POLONICA²

Dalė moters. Nemiga. Stikle
reptilijos į laisvę veržtis bando.
Nuo smegenėlių suteka bala
debiliškos dienos kažkur už sprando.

Tik krustelėk – ir kūnas nesuklys,
pajusdamas, kaip į ledinį skystį
šį pamerkiamas plunksnos smaigalys,
užtikrintai vedžiojantis: „menkystė“
rašysena, kur kreivė kiekviena
kreiva. Dalė moters pomaduota
užpuola klausą žodžių lavina
kaip penki pirštai utėlėtą kuodą.
Ir tu patamsiuos vienišas ir menkas
ant patalų kaip Zodiako ženklas.

6. PALANGEN³

Tiktai jūra į veidą pažvelgti dar gali
dangui; o keleivis akis panarina,

² „Draugui filosofui apie melancholiją, maniją ir lenkišką kaltūną“ (lot.). XVIII amžiaus traktatas, saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje. J. B.

³ Palanga (vok.) J. B.

prisėda ant kopos ir maukia vyną
kaip praradęs kariuomenę tremtinys karalius.

Nuvaryti galvijai. Namai – išplėsti,
sūnų slepia piemuose gilaus urvo vingy.
Ir dabar jis – pasaulio pačiam pakrašty,
ir per vandenį žengti tikėjimo stinga.

7. DOMINIKONAI⁴

Pasuk iš magistralės šičia,
į aklą skersgatvį, įženk
į tuščią šiuo metu bažnyčią,
pritūpk ant klaupkų, pasilenk,
kad Dievui į ausies kriauklytę,
kuri kurčia triukšmams dienos,
tik pora žodžių išsakytum:
– Ak, dovanok.

1971

Vertė Gintaras Patackas

Iš knygos „SUSTOJIMAS DYKUMOJE“

NUO PAKRAŠČIŲ Į CENTRĄ

Štai aš vėl aplankiau
šitą meilės vietovę, gamyklų pakrantę,
fabrikų paradizą, dirbtuvių arkadiją,
amžiną garlaivių šventę –
man gražino dievai,
kas vaikystėje buvo išmokta.
Štai ir vėl aš prabėgau po tūkstančių arkų per
Mažąją Ochtą.

Tyvuliuoja Neva,
atsigrėžus į kokso aptemdytą dangų,
ir tramvajus kažkur
ant negriuvusio tilto sužvanga,
šiapus mūro tvorų
pašviesėja suniurusi gatvė.
Būk sveika, susitikome, vargše jaunatve.

⁴ Dominikonų bažnyčia Vilniuje. J. B.

Mus pasveikina priemiesčių džiazas
trompetais ir fleitom,
kaminų diksilendas
auksinis, juodom kepuraitėm,
jau ne siela, ne kūnas –
šešėlis šalia patefono,
lyg suknelė, staiga pamėtėta aukštyn saksofono.

Pavartėj su kaklaskare
skaisčiai raudona tu stovi,
durų tarpe, ant tilto,
negrįžtančio laiko vietovėj,
su skaidria stikline,
dar putoja tenai limonadas,
ir už nugaros tau gūdžiai staugia brangus kombinatas.

Labą dieną. Kokia tu bekūnė,
kokia tu beglobė!
Štai ir naujas saulėlydis
skleidžia liepsnojančią drobę.
Netikrumas ir skurdas. Tiek metų
be tikslo praslinko.
Labą dieną, jaunatve. Kokia tu, kokia stebuklinga!

Kurtai neria tyloj
apšarmojusiais alkais ir slėniais,
iš raudonos klampynės
nuo bėgių ataidi sirenos,
plentu sklendžia taksi,
susilieja su retmiškio dūmais,
ir dangaus tuštumoj atsispindi plasnojantis krūmas.

Taip, tai mūsų žiema.
Šiuolaikinis žibintas apsunkina regą,
kiek langų prieš mane,
man atrodo, jų tūkstančiai dega.
Šauksmas kyla aukštyn,
bet visvien į namus atsitrenkia.
Taip, tai mūsų žiema, ji sugrįžti pas mus neįstengia.

Lig mirties valandos
neberandam žiemos, nebelaukiam.
Kas diena, nuolatos,
nuo gimimo kažkur pasitraukiam,
tarsi groja kažkas

tolumoj tarp standartinių sienų.
Išsiskirstom visi. Tik mirtis mus sujungia į viena.

Ne vienatvės kančia,
o didžiulė vienovė svaigina.
Kažin kas nejučia
tamsumoj mums pečius apkabina,
ir pilni tamsumos,
ir pilni tamsumos ir ramybės
mes sustojam drauge virš tvaskios ir ledinės platybės.

Kaip mums lengva alsuot –
lyg staiga suvešėjęs pasėlis
kažkieno būtyje
mes pavirstam šviesa ir šešėliais,
pasakysiu daugiau –
tik tada, kai mes viską prarandam,
amžinai svetimi mes pavirstam į mirtį ir dangų.

Aš ir vėl praeinu
šito rojaus takais, kairėje nuo tramvajaus.
Štai prabėga Ieva,
prisdengus delnais, ir Adomas ją vejas –
jaunas, skaisčiai raudonas,
prapuolęs už priemiesčio arkos,
ir Nevos aidesys vėl pažadina dūzgiančias arfas.

Kaip ūmai palieki
šitą juosvą standartinį rojų.
Vinguriuoja žaltys,
ir dangus nebetrokšta herojų,
prie fontano – kalva,
blizgesys virš ledinių alėjų,
virpa sniegas ore, ir mašinos be poilsio skrieja.

Ar tai aš, ar ne aš
per šukes, per aptirpusį sniegą
šitiek metų tamsoj
po žibintais dykynėje bėgau,
ir padangių žara
juosvą naktį prie keltuvo sklaidė?
Ar tai aš, ar ne aš? Čia kažkas amžinai pasikeitė.

Čia kitoniškas viešpats,
bevardis, puikus, visagalis,

nesuvokiamai vienas
klajoja naujaisiais kvartalais,
šičia kurtų vyzdžiuos
tarsi gėlės šiurena žibintai,
tamsiai mėlynos aušros virš tylinčios tėviškės švinta.

Tie, kas mirė – čia pat,
ir kaltės nebereikia išrišti.
Tu juos veltui prašei.
Mūsų žiemai nelemta sugrįžti.
Lieka viena: ramiai
per pasaulį keliauti į nieką.
Atsilikt negali. Tik pranokti, pralenkti belieka.

Tai, kur skubam – dangus,
pragarmė, pasiglemžianti dvasią,
gal tiesiog tuštuma,
tamsuma, to vis tiek nesuprasi,
ta šalis sklidina
tavo balso, melodijų skardo,
gal tai meilė, sakyk? Ne, jinai išsiverčia be vardo.

Amžinybė – greta:
neapsakomas tiltas, netylantis žodis,
upės baržų banda,
vėl atgijusi meilė, sutriuškintos godos,
tie laivų žiburiai,
ta vitrinų šviesa ir tramvajų skambučiai,
teška šaltas vanduo ties plačiom tavo kelnėm ir
gruodis į atlapus pučia.

Pasitik su džiaugsmu
tą ankstyvą jaunatvės radimą,
pasitik su džiaugsmu
tą stebėtinai kartų likimą,
šitą amžiną upę,
šį dangų, šį gražų krūmyną,
netekties apdainavimą, tylinčią krautuvių minią.

Tarp gyvybės, mirties,
nei vienoj, nei kitoj karalystėj,
neprilygstamai vienas
kartoji, kaip gera suklysti:
šičia nieko nėra,
pamiršau tą kvartalą ir plentą,

ačiū Dievui, žiema. Ačiū Dievui, sugrįžti nelemta.

Ačiū Dievui, aš svetimas.

Aš nebekaltinu nieko.

Nežinau, kas aplinkui.

Pranokti, pralenkti belieka.

Kaip man lengva šiandieną,

kad nieko savęsp nevadinęs,

ačiū Dievui, per amžius šioj žemėj likau be tėvynės.

Pasitik su džiaugsmu

šitą laikiną būtį, tau nieko nereikia.

Kiek aš metų gyvensiu,

kiek duosiu už stiklą, gal vieną kapeiką.

Kiek dar sykių sugrįšiu –

daugiau nebegrįšiu – vien spynos ant durų,

kiek aš duosiu už liūdesį, kurto amsėjimą, kamino

mūrą.

1962

Vertė Tomas Venclova

SUSTOJIMAS DYKUMOJE

Dabar Leningrade taip maža graikų,

jog nutarėm sugriauti Graikų cerkvę,

idant atlikusioj erdvėj iškiltų

koncertų salė. Jos architektūroj

yra kažkas beviltiška. Beje,

ta salė (tūkstantis ir kelios vietos)

gal ne beviltiška: juk ji – šventovė,

ji meno šventykla. Ir kas gi kaltas,

kad šiais laikais vokalas patrauklesnis

nekaip visi tikėjimo stebuklai?

Tik viena nesmagu – kad iš toli

ne kupolą matysim, kaip derėtų,

o brūkšnį, bjaurų nei valkos paviršius.

Proporcijų bjaurumas iš teisybės

Čia nesvarbus. Manau, kad bjaurasties

proporcijos dažniau sugniuždo žmogų.

Gerai atsimenu, kaip ją nugriovė.

Pavasarejo, ir kaip tik tuomet

dažnai lankydavau totorių šeimą,

kuri gyveno netoli. Žiūrėjau

pro langą ir regėjau Graikų cerkvę.
Pradžioj klausiau totoriškų šnekų,
paskui į jas įmišo keistas garsas,
kuris beveik sutapo su kalba,
tačiau netrukus viską nuslopino.
Į cerkvės sodą su ketaus svarsčiu
garmėjo ekskavatorius. Prislinko,
ir sienos ėmė po truputį gniužti.
Tikrai juokinga priešintis, jei tu
esi tik siena, o šalia griovėjas.

Tarp kitko, ekskavatorius greičiausiai
palaikė cerkvę nedvasingu daiktu,
daugmaž savuoju antrininku. Žinom,
kad grumtis, gintis, netgi duot gražos
besielėje visatoje netinka.
Paskui tenai buldozerius suvarė,
savivartės... Ir sykį, jau vėlai,
sėdėjau, kur anksčiau apsidės būta.
Naktis žiojėjo pro altoriaus duobę.
Ir pro skyles altoriuje mačiau,
kaip tilto linkui ritasi tramvajai,
kaip dega virtinės blankių žibintų.
Ir visa, ko bažnyčioj nesutiksi,
dabar regėjau pro bažnyčios prizmę.

Ateityje, kai mūsų nebebus,
tiksliau – po mūsų, ten, kur mes gyvenom,
taipogi atsiras tokių dalykų,
jog nusigąs visi, kas mus pažino.
Bet mus pažinusių nebus per daug.

Štai šitaip šuo senu papratimu
vis kelia koją ten, kur būta sienos.
Nors aptvara kadaise nugriauta,
bet jam ta aptvara dar vis sapnuojas.
Ir sapnas šuniui perbraukia tikrovę.
O gal pati dirva išsaugo kvapą:
asfaltas neužgniaužia šuns dvokimo.
Ir kas jam tas bjaurusis statinys!
Jam čia sodelis, girdite – sodelis.
O visa, kas žmonėms akivaizdu,
šunų nejaudina. Todėl įpratom
sakyti: „šuniška ištikimybė“.
Ir jei rimtai galvojame, kad kartos

įteikia estafetę palikuonims,
tai aš tikiu tik šia estafete.
Tiksliau, tik tais, kurie pajunta kvapą.

Leningrade dabar taip maža graikų,
iš viso jų ne Graikijoje nedaug,
tikrai per maža – bent jau tam, kad būtų
išsaugotos tikėjimo šventovės.
O naujomis šventovėmis tikėti
jie neprivalo. Viena – apiprausti
pagonių tautą krikšto vandeniu,
o jau visai kas kita – nešti kryžių.
Viena tebuvo graikų pareiga,
ir tos pačios jie nemokėjo vykdyt.
Seniai užžėlė neišartas laukas.
„Sėjike, stropiai sergėk savo žagrę,
o mes nuspręsimė, kada sudygti.“
Išsaugot žagrės jie nesugebėjo.

Ir aš šį vakarą žiūriu pro langą
mąstydamas: į kur gi mes patekom?
Nuo ko labiau nutolo šie laikai –
nuo krikščionybės ar nuo helenizmo?
Kas artinas? Kas bus ateityje?
Ar ne kita era ten mūsų laukia?
Kokia mūsų priedermė tai naujai erai?
Ir ką mes jai turėsime paaukoti?

1966
pirmas pusmetis

Vertė Tomas Venclova

„Draugui filosofui apie melancholiją, maniją ir lenkišką kaltūną“ (lot.). XVIII amžiaus traktatas, saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje. *J. B.*

Gatvė Vilniuje. *J. B.*

Palanga (vok.) *J. B.*

Dominikonų bažnyčia Vilniuje. *J. B.*